

Nr 199.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning av utbildningsfrågan för vårdpersonal vid olika anstalter.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Lindström m. fl.* (I: 214) och den andra inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* (II: 307), har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av utbildningsfrågan för anstaltspersonal med sikte på en samordning av utbildningen för personal inom olika vårdområden.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt förslag, får utskottet hänvisa till motionen II: 307.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *medicinalstyrelsen* och *överstyrelsen för yrkesutbildning* avgivit yttranden. Utskottet har vidare hemställt om och mottagit yttranden över motionerna från styrelserna för *svenska landstingsförbundet* och *svenska stadsförbundet*.

Medicinalstyrelsens yttrande bifogas detta utlåtande (*Bilaga*).

Överstyrelsen för yrkesutbildning har anfört följande.

Överstyrelsen delar de av motionärerna framförda synpunkterna beträffande nödvändigheten av utbildning av det stora antal personer som på olika slag av anstalter och i många olika former handha omvårdnaden av dem, som äro på ett eller annat sätt handicapade. Särskilt vill överstyrelsen understryka motionärernas mening att de, som ha fallenhet för detta slag av arbete, bli avgjort bättre rustade för sina uppgifter genom en god utbildning.

För att på bästa sätt tillgodose olika anstalter med välskolad personal är vårt yrkesutbildningsväsen i behov av en stark utbyggnad av skolor och kurser på olika platser i landet. Att endast en anstalt skulle kunna tillgodose all den utbildning, som i motionerna nämnes, måste anses uteslutet, och all erfarenhet tyder också på att elevrekrytering stimuleras genom en spridning av utbildningsmöjligheterna.

Under överstyrelsens inseende stå redan ett antal utbildningskurser, som visserligen i första hand äro avsedda för utbildning av personal till sådana skolinternat som t. ex. vid centrala verkstadsskolor, folkhögskolor, lantmannaskolor m. fl., men överstyrelsen har sig bekant, att en hel del av de utbildade gå till arbete av det slag, varom här är fråga och särskilt

till ungdomsvårdsskolorna. Om utbildningskapaciteten vore större än för närvarande, skulle ett större antal kunna stå till förfogande för vårdanstalter av olika slag. Detta gäller särskilt *internatföreståndarinorna*. Dessa utbildas vid två skolor i landet (Väst kustens ungdomsskola i Ljungs-kile och Västerbottens läns landstings kvinnliga yrkes- och verkstadsskola i Umeå) i en 44 veckors kurs och till ett antal av 30—35 per år. Det är nu sex år sedan denna utbildning startades och ansökningarna till kurserna ha ständigt ökats. Vid senaste intagning av elever hösten 1952 måste cirka 75 sökande avvisas.

Med kännedom om hur lätt internatföreståndarinorna placeras efter avslutad kurs är det ett önskemål för överstyrelsen, att flera dylika kurser komma till stånd. Att så ej kunnat ske, trots att ansträngningar gjorts, har flera orsaker. Kommuner äro ej benägna att starta dylik utbildning, då de ej ha användning för så många befattningshavare av detta slag, att en fortlöpande utbildning är erforderlig. Det kan däremot sägas vara en lämplig uppgift för t. ex. ett landsting, och en del av dessa ha också varit inne på tanken att starta skolor liknande den i Umeå. Ett krav, som därvid måste fyllas, är att kursen skall vara förlagd till ett välordnat internat. Genom tillskapande av flera skolor av detta slag skulle kvinnor med fallenhet för vårdnadsuppgifter i större utsträckning än som nu sker kunna tillrådas att söka sig till dessa skolor.

Genom vissa smärre kompletteringar av kursplanerna samt praktikant-tjänstgöring vid anstalter av olika slag, skulle denna kurstyp utmärkt väl kunna lämpa sig även för blivande vårdpersonal på en rad av de anstalter, som nämnas i motionerna. Det måste ur flera synpunkter anses som en stor fördel, om de anställda ha olika möjligheter att välja arbetsmiljö.

En utbildning, som står denna nära och som likaledes skulle kunna utnyttjas för utbildning av viss vårdpersonal, är kursen för utbildning av *hemföreståndarinnor*. Det finnes för närvarande en sådan anordnad av Stockholms stads skolor för yrkesundervisning. Kursen pågår 33 veckor och är avsedd för 15 elever. Också till denna kurs söka långt flera än som kunna tagas emot och hemföreståndarinnor vinna lätt anställning på internat och andra platser med hushåll av vanligen mindre omfattning än de, där nyssnämnda ha sin verksamhet.

Bland de *hemvårdarinnor* (hemsystrar), som lämna den sociala hemhjälp, söka sig en del till ålderdomshem som föreståndarinnor. Särskilt de, som ha utbildning från hemsysterskolorna, måste anses vara väl skickade härför. Det är också förklarligt om en och annan efter en del slit-samma år i den sociala hemhjälpens tjänst känner behov av ett mera fast arbete som t. ex. vid ett ålderdomshem. Under överstyrelsens inseende finnas 10 skolor för hemvårdarinneutbildning (sex äro hemsysterskolor). Dessutom finnas tre, som sortera under lantbruksstyrelsen. Samtliga här nämnda skolor äro förenade med internat, vilket är av avgörande betydelse för en god utbildning av anstaltspersonal.

Att problemet med omhändertagande av åldringar är brännande och mångenstädes svårlöst, har överstyrelsen vetskap om. Så har t. ex. vid en del yrkesskolor sedan länge diskuterats anordnandet av särskilda *korta kurser i hushållsgöromål m. m. för biträden på ålderdomshem*. För närvarande undersöktes denna fråga av Stockholms läns landsting, som i samarbete med överstyrelsen och socialstyrelsen söker finna möjligheter härtill. Den för detta ändamål beräknade yrkesskolekursen skulle enligt ett pre-

liminärt förslag omfatta 120 timmar praktisk och teoretisk undervisning i husligt arbete m. m. samt dessutom en kortare kurs i sjukvård och viss provtjänstgöring på ålderdomshem. Dylig kursverksamhet skulle utan större svårigheter kunna anordnas genom yrkesskolorna runt om i landet.

Överstyrelsen anser det vara av stor betydelse att de utbildningsmöjligheter, som ovan berörts, bli beaktade vid en eventuell utredning av utbildningsfrågan för anstaltspersonal.

Landstingsförbundets styrelse har uttalat följande.

Det är en omfattande och svårlöst fråga, som tagits upp till behandling i de föreliggande motionerna, nämligen om samordning av utbildningen för vårdpersonal vid olika slag av anstalter. För vissa grupper har redan skapats en tillfredsställande utbildning, t. ex. av sjuksköterskor och barnmorskor, för andra ligger utbildningsfrågan än så länge i stöpsleven, t. ex. på sjukvårdens område beträffande sjukvårdsbiträdena. I fråga om vissa kategorier av vårdpersonal är antalet av dem, som behöva utbildning, mycket stort, varvid en decentralisering av utbildningen i betydande omfattning blir nödvändig, beträffande andra kategorier är antalet relativt litet, varför en centraliserad utbildning är indicerad. Det är under sådana förhållanden vanskligt att bedöma, huruvida och i vad mån en samordning mellan olika utbildningar är möjlig att åstadkomma.

I nära anslutning till vad förbundsstyrelsen anfört i yttrande över socialstyrelsens förslag till utbildning av barnhemsföreståndarinnor skulle styrelsen rent principiellt vilja framhålla, att i de fall då för utbildning av vårdpersonal endast fordras en eller ett fåtal skolor dessa som regel böra anordnas och drivas av staten och detta oavsett, om de anstalter, för vilka sagda personal är avsedd, drivas i statlig eller kommunal regi. Att i dyliga fall ifrågasätta ett samarbete mellan landsting och städer utanför landsting, alltså mellan 31 huvudmän, för att få till stånd behöfliga utbildningsanstalter, kan icke vara rationellt och kommer under alla förhållanden att i praktiken stöta på stora svårigheter.

Naturligt bör enligt styrelsens mening vara, att om och i den mån dyliga statliga anstalter tillkomma, man i varje särskilt fall undersöker, huruvida den undervisning, som där är avsedd att meddelas, kan helt eller delvis utnyttjas för utbildning av vårdpersonal för angränsande vårdområden. I nyssnämnda yttrande framhöll sålunda styrelsen, att det vore lämpligt att undersöka, huruvida även andra institutioner än barnhem kunde ha användning för personal med i huvudsak samma utbildning som barnhemsföreståndarinnor.

Innan en samordning av utbildningen för olika ändamål kan komma till stånd, måste emellertid ha klarlagts, vilka krav i utbildningshänseende, som böra ställas på vårdpersonal vid olika typer av anstalter. Detta torde vara en uppgift, som närmast bör ankomma på vederbörande statliga ämbetsverk i samarbete i förekommande fall med kommunala organ. Först därefter torde få övervägas, huruvida och i vilken utsträckning en viss samordning av utbildningarna är möjlig att genomföra. Anledning synes därför knappast föreligga att nu igångsätta en särskild utredning i frågan.

Yttrandet från *stadsförbundets* styrelse är av följande lydelse.

Över de bägge utredningar om särskilda utbildningsfrågor inom socialvårdens område, som omnämnts i motionerna — beträffande dels förestån-

darinnor för ålderdomshem, dels barnhemsföreståndare — har styrelsen haft tillfälle att yttra sig och därvid uppmärksammat socialstyrelsens uttalanden om angelägenheten av en samordning av utbildningen för vårdpersonal vid olika vårdanstalter. I båda dessa sammanhang har styrelsen givit uttryck åt meningen, att dylika utbildningsfrågor för särskilda personalkategorier icke böra prövas alldeles fristående utan beaktande av utbildningsbehovet för annan personal. Vid det förstnämnda tillfället underströk styrelsen vikten av att arbetskrafts- och utbildningsbehov för olika verksamhetsområden bedömas i sitt större sammanhang med beaktande av den väntade arbetsmarknads- och befolkningsutvecklingen, och vid det senare tillfället uttalade styrelsen att det vidare utbildningsproblemet för vårdpersonal vid sociala anstalter av olika slag borde bli föremål för utredning. Med sistnämnda uttalande har styrelsen åtminstone i viss mån siktat på detsamma, som yrkandet i förevarande motioner går ut på.

Den uppläggningsfrågan fått i motionerna synes dock ge anledning till viss tveksamhet, om icke motionärerna vänta sig alltför mycket av möjligheterna till samordning i detta hänseende och om de icke också räkna med utbildningsformer, som skulle bli alltför schematiska med hänsyn till rekryteringsförhållandena i praktiken beträffande vårdpersonal av olika slag. Styrelsen är i allt fall icke beredd att förutsätta såsom givet, att man bör inrikta sig på en gemensam grundläggande utbildningskurs för hela det omfattande behov av vårdpersonal som föreligger för den svenska sjuk- och anstaltsvården tillsammans. Man torde ej heller kunna räkna med annat — även på lång sikt — än att personal för biträdesuppgifter inom dessa vårdområden måste i ej ringa mån rekryteras bland personer, som vilja genom praktiskt sysslände med dylik vårdverksamhet först få bedöma sitt intresse och egen lämplighet därför, innan de äro beredda att underkasta sig ens någon kortvarig specialutbildning för ändamålet.

Utskottet vill erinra om att 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen framlagt förslag till viss omläggning av den omfattande sjuksköterskeutbildning, som redan pågår. Dessa förslag är, liksom det förslag angående sinnessjukvårdspersonalens utbildning, som framlagts av 1949 års kommitté för sinnessjukvårdspersonalens utbildning, för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet har vidare under hand inhämtat, att svenska landstings- och stadsförbunden med vederbörande personalorganisation träffat överenskommelse om gemensam utredning rörande lämplig utbildning för vissa av de i motionerna avsedda personalkategorierna, nämligen laboratoriepersonal, vårdpersonal vid sinnesslöanstalterna och examinerade barnsköterskor. Inom landstings- och stadsförbunden har vidare tillsatts en kommitté med uppgift att förutsättningslöst utreda frågan om önskvärdheten av en initialkurs för vårdpersonal, avsedd att ge nybörjaren information om syftet med den aktuella vårdformen och en översikt över de former, i vilka den bedrivs.

Av det anförda framgår att statliga utredningar redan föreligger rörande i motionerna avsedda ämnen och att vederbörande huvudmän och personalorganisationer uppmärksammat behovet av en förbättrad utbildning för

vårdpersonal och i viss utsträckning påbörjat utredningar med i motionerna angivet syfte.

Ehuru utskottet i likhet med motionärerna finner det otillfredsställande med den oklarhet i fråga om utbildningskrav och den splittring av utbildningsmöjligheter, som f. n. råder på de i motionerna avsedda områdena, anser utskottet det välbetänt att avvakta ett ståndpunktstagande till de föreliggande och pågående utredningarna från Kungl. Maj:t och vederbörande huvudmäns sida, innan riksdagen tager något initiativ i denna omfattande och svårlösta fråga. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer frågan angående personalutbildningens omfattning samt vilka krav i utbildningshänseende, som bör ställas på vårdpersonal av olika kategorier vid skilda typer av anstalter, och vidtager de åtgärder, som befinnes påkallade för att en i och för sig önskvärd samordning av likartad utbildning på området må kunna komma till stånd.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av motionerna I: 214 och II: 307 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 1 december 1953.

På statsutskottets vägnar:
MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Näsgård, Ohlon, fröken Andersson, herrar Leander, Gillström, Näsström, Bergh, Hesselbom, Einar Persson, Edvin Thun, Ivar Nilzon och Huss; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Andersson i Malmö, Mårtensson i Uddevalla, Svensson i Ljungskile, Lindholm, Johansson i Mysinge, Åkerström, Hoppe, Kyling, Onsjö, Nihlfors, Blidfors och fröken Ager.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 23 februari 1953 har medicinalstyrelsen anbefallts av-giva yttrande över två inom riksdagen väckta och till riksdagens statsutskott hänvisade motioner (I: 214 och II: 307) om samordning av utbildningen för anstaltspersonal inom olika vårdområden.

Med anledning härav får medicinalstyrelsen anföra följande.

Motionärerna synas åsyfta en grundläggande utbildning för anstaltspersonal inom såväl sjukvården som socialvården. Denna utbildning skulle inledas med praktisk tjänstgöring, under vilken vederbörandes lämplighet för människovårdande uppgifter skulle prövas. Därefter skulle en kortare kurs genomgå, vilken skulle vara gemensam för alla, oberoende av det tilltänkta vårdområdet. För sedermera erforderlig vidareutbildning skulle viss differentiering ske.

Medicinalstyrelsen finner det i likhet med motionärerna synnerligen angeläget att all biträdespersonal inom olika vårdområden får en grundutbildning. En kommande utredning bör sikta till att göra denna gemensam för så många biträdesgrupper som möjligt.

Vid utredningen bör prövas, huruvida icke den erforderliga grundutbildningen lämpligen bör givas samma omfattning som den grundutbildning 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen föreslagit för kroppssjukvårdens sjukvårdsbiträden och huruvida icke en samordning med denna kan ske, åtminstone i viss omfattning.

För sinnessjukvården har 1949 års kommitté för sinnessjukvårdspersonalens utbildning avgivit särskilt förslag. Kommittén har bland annat föreslagit, att utbildning av sinnessjukvårdspersonal inledes med en förberedande kurs under 1 månad. Med hänsyn till att elevkurser sedan länge givits vid sinnessjukhusen och lärarpersonal för den av kommittén föreslagna förberedande kursen redan finnes vid dessa sjukhus, synes det knappast lämpligt att samordna denna utbildning med utbildning för annan vårdpersonal. Arbetets särart gör också att sinnessjukvårdspersonalens första utbildning bör ske vid sinnessjukhusen. Medicinalstyrelsen anser det vara synnerligen angeläget, att även denna personals utbildningsfråga bringas till en snar och fullgod lösning.

Det bör undersökas, om icke den grundläggande biträdesutbildningen skulle kunna förläggas till särskilda linjer vid yrkesskolorna. Så sker beträffande biträden för öppen och sluten vård på flera håll i U.S.A. Kursledarna där samarbeta med olika sjukhus och vårdanstalter, dit eleverna sändas för praktisk utbildning och tjänst.

Det kan ifrågasättas, om motionärernas förslag, att utbildningen skulle inledas med en praktikanttjänstgöring, är det rätta. För sjuksköterskeutbildningen har man funnit det lämpligt att ersätta den tidigare provtjänstgöringen med en orienteringsperiod om två till tre månader, under vilken lektionsvis meddelad undervisning ges tillika med praktisk erfarenhet av sjukvårdsarbete. För såväl biträdet själv som den, som skall bliva vårdad, och de arbetsledare, som skola handleda och bedöma henne, torde det vara bäst, om hon genomgått den grundläggande kursen, innan själva vårdarbetet tager sin början.

Den vidareutbildning, som efter grundutbildningen kan komma ifråga, måste ske på ett flertal olika linjer. Det synes styrelsen angeläget, att man därvid tillvaratager och bygger vidare på vad härvidlag redan utträttats, icke minst av Svenska socialvårdsförbundet. I detta sammanhang vill styrelsen också framhålla den utbildningsverksamhet, som i juli 1953 tager sin början vid Allmänna barnhuset.

För kroppssjukvårdens vidkommande anser medicinalstyrelsen, att de s. k. undersköterskekurserna, som av respektive huvudmän anordnas för biträden, som varit i tjänst under minst två år, visat sig väl fylla sin uppgift.

Under hänvisning till vad ovan anförts får medicinalstyrelsen tillstyrka den av motionärerna föreslagna förutsättningslösa utredningen med sikte på en samordning av utbildningen för personal inom olika vårdområden.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören Engel, överdirektören Björkquist, medicinalrådet Björck, t. f. byråchefen Lundquist, t. f. byrådirektören Braunerhielm, föredraganden i barnvårdsärenden Ström och byråinspektören Engström, föredragande.

Stockholm den 28 mars 1953.

Enligt kungl. medicinalstyrelsens beslut:

BRITA ENGSTRÖM.

/ Ingegärd Hedberg.
